

Ââ'n huõl še jiijjad vuäittmõõžžâst

Piärnee'kk viõkkvää'ld vuälla jouddmõõš lij kriis, kää'tt vaaikat jee'res naa'lin piärrja. Lij takainallšem, što â'lddrää'vesooumžen vuäinäk määngnallšem toobdreaktioid päärna jooudeen viõkkvää'ld vuälla. Vääžnmõs vue'jjest lij, što päästak äärrad päärna tuä'rjjen da nâkam veä'kken, gu tõt lij tu'nne vuei'tlvaž. Jõs jiijjad viõkkvää'ri jâ ri'jtte, oozžõõd ääugbeällsa vie'kk ärra da äâ'n huõl jiijjad vuäittmõõžžâst.

TUE'RJ LIÄ VUÄŽŽAMNALLA

Õ'htečõõ'Imi sagstõõlee'l, ouddmiärkkân:

- Jiijjad tuäjtiõrväsvuõttuälâst
- Jiijjad pue'rrvââjjamvuu'd sosiaal- da tiõrväsvuõttkääžžkõõžzin
- Jiijjad vuu'd kriiskõõskõõžžâst

Jee'res organisaatiotâimmjin:

- Reäkkõõskiõrddikääccmõõš le'be RIKU ta'rjjad tue'rj da takai jie'llem vuäppõõžid pukid reäkkõõžž kiõrddjid, sij â'lddoummuid da reäkkõõsää'žšin tuõdštee'jid: riku.fi
- Vâ'lddkääddlaž kriiste'lfon (lää'ddkiõllsaid te'l. 09 2525 0111, ruõckkiõllsaid te'l. 09 225 0112). Äävai lää'ddkiõlle 24/7.
- Nuorten Exit ry ta'rjjad verddsažtue'rj da ne'ttlogimid seksuaalviõkkvää'ld kiõrddjen jouddam nuõri puärrsid:
 - **nuortenexit.fi**, tuä'rjjvuei'nnlõõttmõõžž ääi'jva'rrjummuš da ne'ttlooggâl
- Suojellaan lapsia ry ta'rjjad tue'rj puärrsid, keäi päärnaž lij jouddam seksuaalreäkkõõžž kiõrddjen.
 - **suojellaanlapsia.fi**, verddsažtue'rj seksuaalreäkkõõžž kiõrddi puärrsid
- Uvjj - Uvja ta'rjjad sää'mkulttuur meäldla vue'llgaž kõddâž sagstõõllâm tue'rj sää'mkiõlin da lää'ddkiõlle. (Te'lfonkääžžkõs arggpee'i'vi čiašs 8-16 te'l. 040 663 8882. Õhttvuõd vuäžž še DigiLapha pääi'k.)
- Rai'skkjemkriiskõõskõs Tukinainen ta'rjjad vie'kk še seksuaalviõkkvää'ld kiõrddjen jouddam â'lddoummuid: tukinainen.fi

Teäðak-a še Lappi pue'rrvââjjamvuu'd kääžžkõspälggsest, ko'st käunn'je vuäppõõžž da õhttvuõdteäð:

Vuälla 18-ekksai häidd da psykososiaal'laž tuä'rji viõkkvâ'lddeppõõllâm vuõ'jijn

Barnahus

Mâid tuejjeed, jõs tuu
päärnaž lij jouddam
viõkkvää'ld kiõrddjen

Veä'kk-kuânstt da tue'rj
â'lddrää'vesooumže

No'rmaal reaktio viõkkvää'ld ķiõrddjen jouddam mânġa

Šuurmõs vue'ss oudldâstt vuõssmõs neä'ttli poodd lâsmmam
šõddmõõžž mânġa. Puk tāk liā no'rmaal reaktio pann-no'rmal vuākka.

- Haalte'mesvuõtt juurdċed neeu'res šõddmõõžž le'be mainsted tõ'st, hā't-i moošt vuei'tte ċaṅġõõttād miõ'lle samai jiell'jen.
- Põõlċõsvuõtt, veā'lštummuž le'be huõll tõ'st, što mii-ne ķeāhnas šādd.
- Viizzlõs le'be pāi'laktiivlaž miõll
- Vue'dċdemvaiggādvuõđ da porrmõš ij njāā'dd.
- Miõl luāsttmõš, ķiõldlaž jurddi jijstes di õhtlažvuõđ toobdālm.
- Straamm le'be vie'rrvuõđ tobddi ķeāhnas šõddmõõžžāst.
- Vaiggādvuõtt vuei'nned paai'ķid, vuõ'jjid le'be tobddmõõžžid, kook mušt'te šõddmõõžžāst.
- Vāā'jj tobddi, kõõđõõttāmvuõtt le'be tu'mmjekānai tāimmjummuš.
- Äāi'jab hiālpben šā'dde reeid ā'lddoummuivui'm.
- Škoouljāāttmõõžž va'žžtõõžž di va'žžtõõžž ċinlmõõvvmõõžž da moštmmõõžžin.
- Äāi'jab miõllsa äā'šš da staarjõõžž jiā vie'ltkani puu't teānab rāāmm.
- Neeu'res šõddmõõžž veālttmõš jee'res kuānstin.
- Pāärnaž vuāitt ķiċċled suõjjled ā'lddrāā'vesoummes: son lij leeigas oddāl, ij mākā āā'n ni mākā'den tōn, mii lij tuejjuum su'nne le'be ij maaināst tõ'st.
- Riskk vuāivvõõttāmaunnsi āānnmõ'sše vuāitt lâssned.
- Äāi'jbuž poorrāmheāmmõs- le'be jee'res psyyklaž oudldāsttmõš vuāitt ā'lġġed o'dċdest.

Nāāi't vuāitak u'vdded tue'rij pāärnže viõkkvā'lddšõddmõõžž mânġa

Hā't-i vue'rdte'mes šõddmõõžž vaaiktõs vuāitt lee'd še ku'ķespešttsaž,
puārast vuõžžum tuõ'rjin tõ'st vuāitt tuāibbad.

Pāärna ķiõċċāmvue'jjest miārkteei lij ā'lddoummui tuā'rjj da
ā'lddāārmõš di toobd tõ'st, što su'st āā'net huõl.

- Äā'n huõl, što pāärnaž ij kuõđđu õhttu.
- Ä'lddrāā'vesoummžen šiohtlõõđ pāärnže pue'r juurdee'l.
- Jõs pāärnaž ċārrāā'tt jārrsin, o'hjjed suu vāāžnai da tuõrvlaž oummui kõ'sķķe.
- Ķiċċāl āā'nned pāärna sutkk- da poorrāmryytm no'rmaalān mā'te äāi'jab še leāi. Pāärnast lij šioġġ mā'cced škoou'le da staarjõõžžid tā'lles, gu tõt lij vuei'tlvaž. Tobddāz rutiin da pue'rr miõl pu'htti äā'šš ouu'dee tuāibbamprosee'ss.
- Mainstummuš lij vāāžnai, leša vāā'ld še lokku, jõs pāärnaž ij haa'led mainsted. Sāärn pāärnže, što leāk pāi vaalmāš mainsted. Pāärnast lij vāāžnai kuullād, što ton leāk suu tuā'rjjen.
- Vāā'ld pāärna mie'ldd õhttsaž arggtuājaid, hā't mākā āuggõõllād, raajjād porrmõõžž, le'be jee'res pāärnže miõllsaž hommu. Sme'llkāā'tt pāärna vuāssõõttād da sārnnad, što māid son haa'le'ċi tuejjeed
- Vāā'ld lokku še jee'res piārnii'ķķid. Pāärna vue'bb da viillj vuei'tte še lee'd tue'rij taarbāst da kai'bbje jāānab õõldāsvuõđ. Jeā'l kue'd si'jjid õhttu kõõċċmõõžživui'm.

Jõs oudldõõžž vaiggā'tte aarg pā'jjel 4 neä'ttel neeu'res šõddmõõžž
mânġa, sagstõõl pāärna tue'rij da hāiddam taarbāst āmmat-tuājjlain.
Vie'ķķ vuāitak vuāžžad, hā't-i neeu'res šõddmõõžžāst le'ċċi ju'n
mõõnnām ku'ķes āi'ġġ.